

BİBLİYOGRAFYA :

F. Garnier, *Voyage d'exploration en Indo-Chine*, Paris 1873, II, 490-492; E. Rocher, *La province du Yunnan*, Paris 1879, II, 46-47, 338-349; M. G. Deveria, "Origine de l'Islamisme en Chine", *Centenaire de l'école des langues orientales vivantes: 1794-1895*, Paris 1895, s. 305-355; M. Broomhall, *Islam in China*, London 1910, s. 134-137; Na Guochang, "Islanjiao Dashi Ma Dexing", *Qingdai Zhongguo Islanjiao Lunji*, Yinchuan 1981, s. 133-147; Pin San, "Ma Fuchu Xianshen Shilue", *Zhongguo Islanjiaoshi Cankao Zhiliao* (ed. Li Xinghua et al.), Yinchuan 1983, s. 580-590; Bai Shou'i, "Ma Dexing", *Zhongguo Musilin*, III/4 (1983), s. 2-6; Yao Guonian, "Ma Fuchu Xiangqing Bian", *Chuxiong Shizhuan Xuebao*, II (1989), s. 8-13.

N. CHANG-KUAN LIN

MA HUA-LUNG

(1810-1871)

Nakşibendiyye-Cehriyye tarikatı
şeyhlerinden Çinli âlim.

Çin'in kuzeybatısında Ning-hsia bölgesinin Ling-chou şehrinde doğdu. Künyesi Tabîullah'tır. İlk dinî-tasavvufî eğitimini Kuan Li-yeh Abdülkâdir ve Şeyh Kin Fu'dan aldı. Daha sonra, Nakşibendî-Cehri şeyhi olan babası Ma Yi-te Muhammed Sâfi Hakikullah'ın yanında tahsilini tamamlayarak "ahung" (âlim) icâzeti aldı. Kısa bir süre Lü-ch'i denilen taşra polis gücünde kumandan olarak görev yaptı.

Ma Hua-lung, 1849'da Cehriyye'nin beşinci şeyhi olarak babasının yerine geçtiğinde tarikat geniş bir alana yayılmıştı. Şeyhlik makamına geçmeden önce Çin, Türkistan, Mançurya ve Moğolistan'da ticaretle meşgul olarak büyük bir servet edinen Ma Hua-lung, posta oturduktan sonra tüccar müridleri vasıtasıyla tarikatı daha geniş bir alana yaymaya çalıştı. Cehriyye mensuplarıncâ "dört büyük vezir" olarak anılan en yetkin dört halifesinden Kuan Li-yeh Fu-chiang bölgesinde, Tan Li-yeh Kin-chi bölgesinde, Chang San-yeh Shu-chou bölgesinde, Tou Tai-yeh Niu-mu bölgesinde irşad faaliyetlerinde bulundu Ma Shih-ling Muhammed Şemseddin ise onun Yunnan bölgesindeki halifesiydi.

Cehriyye mensupları onun liderliğinde kendi "dârüislâm"ını oluşturarak dinî ve ekonomik işlerini cemaat içinde yürütmeye başladılar. Çin hükümeti bu yapılanmayı kendisi için ciddi tehdit oluşturan gizli bir dinî topluluk olarak değerlendirdi. 1862'de T'ung-chih'in kuzeybatılı müslümanları isyan ettiğinde Ma Hua-lung o bölgedeki bütün müslümanların mânevî

lideri konumuna geldi. O da kendini, bütün kuzeybatı bölgesi Çinli müslüman topluluklarının lideri anlamına gelen "tsung-ta ahung" (büyük imam) olarak görmeye başladı. Tarikatın merkezini Ning-hsia bölgesindeki Kin-chi-pao'ya kurdu ve başlattığı isyanı oradan yönetti. Bu isyanı, tarikatın kurucusu Ma Ming-hsin zamanından beri devam eden dinî-politik bir hareket olarak görmek mümkündür. Daha önce Yunnan'da kuzeybatı bölgesindeki Çinli müslümanlar baş kaldırmış ve Sultan Süleyman Tu Wen-hsiu liderliğinde Ta-li Sultanlığı'nı kurmuşlardı. Ma Hua-lung'un başında bulunduğu isyanla bu isyan arasında bir bağ vardı. Ma Hua-lung'un halifeleri Ta-li Sultanlığı bölgesinde hem dinî meselelerde hem askerî kampanyalarda oldukça etkili olmuşlar, Ma ve Tu birbirlerine bilgi, silâh ve erzak yardımında bulunmuşlardı.

Yeterli silâhlara sahip bulunmamaları ve tarikata mensup olmayan müslümanların hareketten ayrılarak hükümete destek vermeleri sebebiyle Ma Hua-lung başarıya ulaşmayı teslim oldu. Taraftarlarının hayatını kurtarmak için aile mensuplarını orduya teslim etti. Ailenin yetiştiren erkekleri öldürüldü. Oğlan çocukları iğdiş edilerek kadınlarla birlikte sürgüne gönderildi. Bir kısmı da Han Çinlileri'nin resmî görevlilerine köle olarak satıldı. Ma Hua-lung'un fedakârlığı Cehri'lerin katliamını önleyemedi. Kendisi de 13 Ocak 1871'de şehid edildi. Kendisinin ve içlerinde büyük oğlu Ma Yao-pang'ın da bulunduğu üç halifesinin başları Beijing'e gönderilerek halka açık yerlerde teşhir edildi. On yıl boyunca Çin'in her tarafında teşhir edildiikten sonra Lan-chou şehrine getirildi. Ma Ming-hsin'in neslinden gelen şeyh Ma Yuan-chang Riyâzüddin Muhammed Nûr Sıddîkullah'ın yerel yöneticiler nezdindeki teşebbüsüyle Ma Hua-lung'un başı Chang-chia chuang bölgesinde Wa-ch'uang-kou Camii'nin minberinin altına gömüldü. Daha sonra başı ile cesedi birlikte Shuen-hua-kang'da defnedildi. "Seyyidüşşühedâ" unvanı verilen Ma Hua-lung'un kabri bugün Kuzeybatı Çin'de türbe haline getirilmiş olup müslümanlar tarafından ziyaret edilmektedir. Ma Hua-lung'un serveti sebebiyle hiç kimseye üstünlük taslamadığı ve ayırım gözetmeksizin bütün fakir müslümanlara yardım ettiği nakledilir. Ayrıca çok belîğ hutbeler irad etmesi ve gösterdiği kerametler sebebiyle müridleri tarafından büyük bir velî olarak kabul edilmiş, hatta tarikatın kurucusu Ma Ming-hsin'den bile üstün görülmüştür.

Ma Hua-lung'dan sonra Cehriyye silsilesi iki kola ayrıldı. Pei-Shan Pai (kuzey-tepe) diye adlandırılan kola Ma Ming-hsin'in torununun oğlu Ma Yuan-chang Riyâzüddin Muhammed Nûr Sıddîkullah, Nan-chuan Pai (güney-nehir) diye adlandırılan kola da Ma Hua-lung'un sürgüne gönderilen torunu Ma Chin-cheng Muhammed Sâdık Hilâlüddin şeyh oldu. Bununla birlikte Çin İslâm tarihinin önemli şahsiyetlerden biri olan Ma Hua-lung'dan sonra Çinli müslüman liderlerden hiçbiri onun yerini dolduramamıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

Henri D'Ollone, *Recherches sur les musulmans chinois*, Paris 1911, s. 263-278; *Hui-min Chi-yi* (ed. Shou-yi Bai), Shanghai 1953, III-IV; *Gan-ning-qing Shi-lue* (ed. Shou-qí Mu), Taipei 1972, VI-VII; Cheng-zhi Zhang, *Xin Ling Shi, jie-kai jeheline de Sheng-yu zhi Mi*, Taipei 1977; Ma Tong, *Zhong-guo yi-si-lan Jiao-pai yu Men-huan Zhi-du Shi-lue*, Yinchuan 1995; Chang-Kuan Lin, *Zhong-guo Hui-jiao zhi Fazhang ji qi Yün-dong*, Taipei 1996, s. 99-103, 114-118.

N. CHANG-KUAN LIN

MÂ LÂ

YESEU'I-MUHADDİSE CEHLÜH

(مالایسع المحدث جهله)

Meyyânîşi (ö. 581/1185) tarafından kaleme alınan usûl-i hadîse dair eser (bk. MEYYÂNÎŞİ).

MA LIANYUAN

(ö. 1903)

Çinli müslüman âlim ve eğitimci.

1840'larda, Orta Asya (Dayin) menşeli geleneksel "ahung" (din âlimi, hoca) ailesinin çocuğu olarak Yunnan'ın ortalarında bulunan Xinxing ilçesinde (günümüzde Yuxi) doğdu. Diğer Çince ismi Zhiben, İslâmî adı ise Nûrulhak'tır. Kendi ifadesine göre ailesi, Hz. Muhammed'in torunu olan Buhara Sultanı Abdülmelik b. Abdülazîz'in yirmi birinci neslinden gelmektedir.

Çocukluğunda babasının yanında Arapça, Farsça ve Çince kitaplar okuyarak İslâmîyet'i öğrendi. Yirmi iki yaşında Hexi Müslüman Cemaati'nin ahungu olarak tayin edildi ve onlara ileri seviyede İslâmî dersler verdi. Bu dönemde Yunnan'da siyasi karışıklıklar ortaya çıkmış ve pek çok din âlimi cami ve medreselerden ayrılarak hükümetin hizmetine girmişti. Ülkeyi terkeden Ma Lianyuan, 1869'da hocası Ma Dexing'in yolunu takip ederek dayısıyla